av hans "spelade kyla". Denna stil passar honom själv numera. Han använder den i sina senare dikter, t.ex. i "Halmfackla". Denna nya stil innebär en tydlig brytning med den romantiska, något traditionalistiska stilen i en del av de tidigare dikterna, t.ex. i "Hymn och hunger". Lagerlöf påpekar, att Vennberg i denna torra sakstil, som han anslår efter 1937, också tycks ha tagit intryck av stilen i Birger Sjöbergs och Hjalmar Gullbergs senare diktning med dess raffinerat "torra" sakton. Vennberg har också själv betonat, att Henry Parlands diktning har betytt mycket för honom i detta avseende.

Lagerlöfs avhandling är ett stort verk. Det är visserligen så svåröverskådligt disponerat, att upprepningar, för att inte säga omtuggningar, är vanliga. En viss övervärdering av rent litterära impulser och deras betydelse för Vennbergs livshållning är också påtaglig i framställningen. Men avhandlingen är fylld av nya och betydelsefulla synpunkter, den är i hög grad upplysande och späckad med sakuppgifter, och den är skriven med inlevelse och i allvarlig strävan att försöka förstå motsatserna hos en komplicerad diktarnatur.

Hillewi Paulin

GUNNAR EKELÖF, *Vägvisare till underjorden.* Bonniers. Kr 27:50, inb. 33:50.

I detta förvirrade skede med allt politiskt käbbel och all politisk kurragömmalek i den allmänna skräphögen är det välgörande att några diktare/konstnärer ger prov på en ren dryck, sprungen ur gränslandets källa, en dryck som ingen kan vara förutan, ingen som verkligen är Någon, Ingen som genomskådat det ytengagemang som knappast ens kan ses som misslyckade försök att kommentera det rena verket.

Verket bör genomlevas och upplevas. Kommentarerna tillhör de döda, de som ännu inte dött och därför inte heller återfötts, de som ännu svävar i ovisshet om det rike de lever i. Är det himmelen? Är det helvetet? Är det kanske rymden där detta solsystem ingår som en bråkdel?

Att presentera Någons verk är att spegla sig i denna Någons verk.

Om nu denna Någon är Ingen är kanhända denna Någon också Alla. Ingens verk är kanhända i grund och botten Allas. Men om Ingen vilar i tomrummet väntar Alla utanför i det fyllda rummet, det rum som är upptaget av liv och död.

I Gunnar Ekelöfs diktning lever den ström som går genom tidsväven och formar denna tidsväv. Handlingen är skenet som bedrar. Det verkliga verket handlar inte om något utan d e t ä r d e t t a n å g o t. Det som har varit återkommer. Det Intet som föder Det Nya framstår kanske tydligast i de senaste böckerna "Díwán över Fursten av Emgión", "Sagan om Fatumeh" och den nyligen utkomna "Vägvisare till underjorden". Jungfrun, Átokos, den utomjordiska, moder till Ingen och Alla är fri från medstigande och uppstigande och därför den renaste. Vem har inte läst om kampen som tillhör Jungfrun, den hedniska, hon som framträder i den betydelsefulla diktsamlingen "Färjesång"? Vem har inte upplevt "Sent på Jorden med Appendix 1962" och "En natt vid horisonten"?

I "En natt vid horisonten" (ett "regihäfte") är den abstrakta teatern-filmen något som har varit men som återkommer. Någon är på väg ut ur bilden. Texten "Synopsis" anger:

Dödskampen, som förut som
som börjar om och börjar om
ty endast Konstnären
kan ge det hela dess fiktiva Slut
genom ett utbrottstecken:
Den väntade telefonsignalen
oemottagen —
I rummet utan närvaro
I rymden
utan vingar.

Men för att återgå till de senaste tre böckerna. Fursten är den utsatte, misshandlade, som i Jungfrun, hon som ingen äger, ser den barmhärtiga, hon som lindrar plågan. Men plågan upphör inte så länge liv hakar fast i liv, så länge död hakar fast i död. Fatumeh är det kvinnliga, det öde som i förening med det manliga ger det hela, föreningen uppnådd, ljus och skugga, liv och död .... Ögonblicket inträder då stjärnan faller: "Där föll nyss en Stjärna/och lämnade tomrum/i Månens skära."

Är den stjärna som faller Lucifer, morgonens stjärna innan solen uppgår? Det talas också om Ängeln, om änglar, om olikkönade änglar, mörkets och ljusets, om Tyrannens änglar med flammande svärd och änglar med nakna svärd, de svärd som skall föra till seger. Seger över vad, över vem?

Vem är då Satan? En fallen ängel? Den Skugga som visar v i s a r "honom och manteln kring honom som ljuset/av en fjärran, mäktigt brinnande stjärna". Satan är här någon "långt bortom/det provinsiella solvarvet, långt bortom gudligheten".

Är det Ängeln som visar vägen? Vem är då den ängel som nedstiger till jorden, till underjorden? De sista böckernas ängel, människa eller inte, återvänder gång på gång, stiger ned i den nattliga värld där drömmen, dödens förgård eller livets slutsal, inte är något annat än de bilder som Tiden själv föder för att visa sitt ansikte.

Det talas också om sonen, om "den fadde försonaren av begreppen" och om sonen som X, Y och Z. Kristenhetens son, den gamla tidens sonkult, är dock inte Människosonen, människan som individ, i den mån någon människa någonsin kan bli individ, någonsin

kan stå för sig själv, svara för sig själv, känna sig själv och vara sig själv i det enda verkliga sammanhanget, det universella. Sonen tillhör det förflutna. Även Satan som son. Eller är det inte så? Den övergivne är inte längre sonen, "sonen hör inte dit" står det i bokens "Djävulspredikan", faderstiden är slut, son-tiden har upphört, elementen möts för att på nytt föda: 1—13, 1—2, 1—6 — 7 — 6—1, 2—1, 13—1, 7. Siffer — 7 — Summa. Dessa tal ingår i det grafiska schema som avslutar boken. "Vägvisaren" är tänkt som mittvalvet av ruinen Diwán, och ordet "ängel" ska läsas i sin icke-kristna betydelse budbärare. Om detta upplyser några noter som också bl.a. hänvisar till skriftsamlingen 'Hermes Trismégistos'. Med utgångspunkt från denna samling har Gunnar Ekelöf format ett par av bokens märkligare texter. Kommer Hermes, kommersens och tjuvarnas gud men också den upplyste budbäraren, att återta — eftersom den nu tycks ha gått förlorad — sin upplysta budbärarroll?

Men vem hittar rätt i natten i underjorden? Vem leder de döda till glömskans strand? Vem dricker ur källan och återföds i det förflutna, i det kommande? Boken återger legenden om prinsen som är den som alltid återkommer, en bodhisattva som ser sig själv som en upprepad bild, ett förverkligande i den värld där den som dör inte undgår att födas.

I Vägvisarens centrum finns Han och Hon, Han vars ansikte bränts rent och Hon vars ansikte är rent, de två vars ögon möts, ögonens Kärlek. Kärleken och Skönheten tillhör denna Vägvisare- värld i underjorden, denna nattvärld på väg mot en grynin, denna vattenvärld på väg mot ett uppstigande. Men varför sänka sig till att flyta om man kan flyga? Varför leva i illusionen om Verkligheten kan uppnås? På detta yttersta Tidstrappsteg, i Ängelns dvs Budbärarens tecken, är en förnekelse otänkbar. Vem finns nu att förneka? "Före gryningen, innan Tuppen av Skugga/gal sitt ljudlösa skri/skall du inte tre gånger förneka Mig/mig på vilken Trotsets församling är byggd/av oss som känner utan att känna varann/Du skall vara bortom tro och förnekelse!" Dessa ord står i dikt 7 i bokens mittparti: 1—6 — 7 — 6—1.

Ytterst och innerst vilar Tomrummet, det tomrum som finns i Jungfruns huvud, det Intet som diktaren upplever i drömmen liggande i en sarkofag utan botten och lock, i denna dikt, den tionde i den inledande delen "Vatten Jord" står det:

Jungfru, o Átokos,
när detta kraftfält skall brytas
låt mig i drömmen
varken bli återfödd eller avlad

Jämförelser skulle kunna göras med andra budbärare, nutida och forntida. Men de hör inte hemma i denna presentation, i detta försök att ge några infallsvinklar. Kommentarer. referenser, jamförelser m.fl. skräphögsingredienser tillhör inte det gästabud som ingår i det mittparti som kallas "Novisen i Spálato" och som skildras på följande sätt:

Till ditt gästabud bjuder du mig med en skål i handen
— Till mitt gästabud bjuder jag dig med ett ägg i handen
— Någon är bjuden av Någon. — Ingen är bjuden av Ingen
Bryta bröd, dela dryck med en död
till detta bjuder dig Ingen

Percival Backlund

Modernismen i dansk litteratur. Danmarks Radios grundbøger/Fremad.

CLAUS CLAUSEN, *Digtere i forhør 1966,* Gyldendals, Dkr 29:50.

JETTE KROMANN, *Digtere på bånd I—II,* Borgens. Dkr 8:75 per del.

HANNE MARIE SVENDSEN, *Rasmus.* Fischers forlag. Dkr 23:75.

THOMAS BREDSDORFF, *Sære fortellere.* Gyldendal. Dkr 29:75.

FINN BRANDT-PETERSEN, *Modernisme og Peadagogik,* Gyldendal. Dkr. 24:50.

TORBEN BROSTRØM, *Labyrint og Arabesk.* Gyldendal. Dkr. 22:50.

TORBEN BROSTRØM, *Ti Års Lyrik.* Gyldendal. Dkr 18:75.

NIELS BARFOED, *Ajourføringer.* Fremad. Dkr 16:75.

En rad aktuella översiktsvolymer gör det verkligt väl förspänt för dem som vill lära känna den unga danska litteraturen.

Omfattande och utmärkt orientering ger "Modernismen i dansk litteratur", där de tre unga Aarhusakademikerna Finn Stein Larsen, Søren Baggesen och Viggo Kjær Petersen skriver om poesin respektive prosan och dramatiken. Jørn Vosmar står för redigeringen, och volymen är försedd med en nyttig bibliografi. Utgåvan hör till "Danmarks Radios grundbøger" och vänder sig alltså till en bred läsekrets. Larsen — som ju attackerat det mest komplicerade ämnet — lyckas kanske inte alltid hålla framställningen oakademisk, men i stort sett är boken så läsartillvänd som man kan begära.

Baggesen tar Villy Sørensens debut 1953 som utgångspunkt för sin förtjänstfulla genomgång av den modernistiska prosan. Sørensen och dennes motpol Peter Seeberg studeras ingående, och när Baggesen kom-